

- ¹ Moroz R. Protvy vitru. Spohady druzhyny ukrayinskoho polityvyaznya / R. Moroz. – Lviv: Svichado, 2005. – С. 50.
- ² Haluzevy derzhavnyy arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 231.
- ³ Intervyu B. Pasky z M. Pankivym, m. Ivano-Frankivsk. 28.05.2015 r.
- ⁴ Arsenych P. Neznamny lider rukhu oporu / P. Arsenych // Universytet. – 2011. – # 29. – С. 6.
- ⁵ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 42.
- ⁶ Tam samo. – Ark. 42, 66.
- ⁷ Arsenych P. Neznamny lider rukhu oporu / P. Arsenych // Universytet. – 2011. – # 29. – С. 6-7; Burnashov H. Merydianamy doli: («dysydentskyy» tyahar Valentyna Moroza) / H. Burnashov // Zakhidnyy kuryer. – 1991. – # 83, 86, 88.
- ⁸ Arsenych P. Neznamny lider rukhu oporu / P. Arsenych // Universytet. – 2011. – # 29. – С. 6.
- ⁹ Arsenych P. Neznamny borets / P. Arsenych // Halytska Prosvita. – 2011. – # 16.
- ¹⁰ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 52-53.
- ¹¹ Tam samo. – Ark. 90-102.
- ¹² Tam samo. – Ark. 90-91.
- ¹³ Obertas O. Ukrayinskyy samvydav: literaturna krytyka ta publitsystyka (1960-i – pochatok 1970-kh rokiv) / O. Ober-tas. – K.: Smoloskyp, 2010. – С. 104.
- ¹⁴ Tam samo. – Ark. 116, 124.
- ¹⁵ Arkhiv upravlinnya Sluzhby bezpeky v Ivano-Frankiv-skiy oblasti. – Spr. 57049-FP. – Т. 1, ark. 130.
- ¹⁶ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 115-124.
- ¹⁷ Burnashov H. Merydianamy doli: («dysydentskyy» tyahar Valentyna Moroza) / H. Burnashov // Zakhidnyy kuryer. – 1991. # 83, 86, 88.
- ¹⁸ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 81.
- ¹⁹ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 60-61.
- ²⁰ Tam samo. – Ark. 59.
- ²¹ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 167.
- ²² Moroz R. Protvy vitru. Spohady druzhyny ukrayinskoho polityvyaznya / R. Moroz. – Lviv: Svichado, 2005. – С. 53.
- ²³ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 128-129.
- ²⁴ Tam samo. – Ark. 138-139.
- ²⁵ Moroz R. Protvy vitru. Spohady druzhyny ukrayinskoho polityvyaznya / R. Moroz. – Lviv: Svichado, 2005. – С. 53.
- ²⁶ Arsenych P. Neznamny lider rukhu oporu / P. Arsenych // Universytet. – 2011. – # 29. – С. 6.
- ²⁷ Intervyu B. Pasky z M. Pankivym, m. Ivano-Frankivsk. 28.05.2015 r.
- ²⁸ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 31.
- ²⁹ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 70.
- ³⁰ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 31.
- ³¹ Tam samo. – Ark. 49.
- ³² Moroz R. Protvy vitru. Spohady druzhyny ukrayins'koho polityvyaznya / R. Moroz. – L'viv: Svichado, 2005. – С. 51.
- ³³ Moroz V. Eseyi, lysty y dokumenty / V. Moroz. – Myunkhen: Suchasnist, 1975. – С. 102-134.
- ³⁴ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 37-38.
- ³⁵ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 133-136.
- ³⁶ Tam samo. – Ark. 119.
- ³⁷ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 11-12.
- ³⁸ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 59.
- ³⁹ Tam samo. – Ark. 136-137.
- ⁴⁰ Tam samo. – Ark. 78-80.
- ⁴¹ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 22.
- ⁴² Tam samo. – Ark. 60.
- ⁴³ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 2, ark. 270-271.
- ⁴⁴ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 21-27.

⁴⁵ Burnashov H. Merydianamy doli: («dysydentskyy» tyahar Valentyna Moroza) / H. Burnashov // Zakhidnyy kuryer. – 1991. – # 83, 86, 88.

⁴⁶ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 4, ark. 6-7.

⁴⁷ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 137, 161.

⁴⁸ Kovalchuk O. Nas bulo semero / O. Kovalchuk // Reabi-litovani istoriyeyu. Volynska oblast. Knyha persha. – Lutsk: VAT «Volynska oblasna drukarnya», 2010. – С. 522.

⁴⁹ HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 272-273.

⁵⁰ Kovalchuk O. Nas bulo semero / O. Kovalchuk // Reabilitovani istoriyeyu. Volynska oblast. Knyha persha. – Lutsk: VAT «Volynska oblasna drukarnya», 2010. – С. 522-523; Moroz R. Protvy vitru. Spohady druzhyny ukrayinskoho polityvyaznya / R. Moroz. – Lviv: Svichado, 2005. – С. 50.

⁵¹ Hel I. Vyklyk systemi: ukrayinskyy vyzvolnyy rukh druhoi polovyny KhKh stolittya / Red. ta upor. I. Yezerska; Tsentr doslidzhen vyzvolnoho rukhu. – Lviv: Chasopys, 2013. – С. 202.

⁵² HDA SBU. – F. 6, spr. 75128-FP. – Т. 1, ark. 97-98.

⁵³ Kovalchuk O. Nas bulo semero / O. Kovalchuk // Rea-bilitovani istoriyeyu. Volynska oblast. Knyha persha. – Lutsk: VAT «Volynska oblasna drukarnya», 2010. – С. 522.

УДК 94(477):930:342.4 «1918/1920»

© Андрій Пижик
(Київ)

РОЗВИТОК КОНСТИТУЦІЙНОЇ ДУМКИ В ДОБУ ДИРЕКТОРІЇ УНР: СУЧАСНА ІСТОРИОГРАФІЯ

У статті здійснено огляд та аналіз праць українських дослідників, присвячених вивченню розвитку вітчизняної конституційної думки в добу Директорії УНР. Визначено основні напрямки сучасних наукових досліджень, у яких висвітлюються конституційні проекти С. Барана, О. Ейхельмана, О. Копцюха, Т. Галіпа, комісії А. Ніковського.

Ключові слова: історіографія, конституція, конституційний процес, конституційний проект, Директорія УНР.

А. Пижик
(Київ)

РАЗВИТИЕ КОНСТИТУЦИОННОЙ МЫСЛИ ВО ВРЕМЕНА ДИРЕКТОРИИ УНР: СОВРЕМЕННАЯ ИСТОРИОГРАФИЯ

В статье осуществлен обзор и анализ работ украинских ученых, посвященных изучению развития отечественной конституционной мысли во времена Директории УНР. Определены основные направления современных научных исследований, в которых освещаются конституционные проекты С. Барана, О. Ейхельмана, О. Копцюха, Т. Галіпа, комиссии А. Никовского.

Ключевые слова: историография, конституция, конституционный процесс, конституционный проект, Директория УНР.

A. Pyzhyk
(Kyiv)

THE EVOLUTION OF THE CONSTITUTIONAL REVIEW TROUGHTOUT UPR DIRECTORY: THE CONTEMPORARY HISTORIOGRAPHY

The solution to many problems of contemporary Ukraine can be found in the history of the Ukrainian constitutionalism. One of the most productive periods within evolution of Ukrainian constitutional opinion fell on the times of Ukrainian revolution.

Constitutional projects and constitutional acts that have emerged in 1917-1921, suggested a variety of state power's structure, preserved the system of checks and balances between different branches of government, regulated the interrelation between the central government and local authorities, outlined the rights and freedoms of citizens, guarantees of their rights by the state. The most long-termed period of Ukrainian revolution is connected with the activities of Directory of UPR, so it is expected the largest number of completed constitutional projects of various approaches to the state-building had appeared at the times of Directory of UPR's struggle for the Ukrainian state. Consideration of important theoretical experience of Directory of UPR's constitutional evolution permits to offer conceptual solutions to contemporary issues related to the reform of the Ukrainian Constitution.

At present, the legacy of Ukrainian constitutionalists of revolutionary period is thoroughly analyzed in works of historians, legists, political researchers. Directory of UPR's constitutional acts and projects became the point of interest to wide range of researchers. Many works that emerged at present period of Ukrainian historiography's evolution, deal with analysis of constitutional works throughout 1918-1921.

The purpose of this study is to present modern Ukrainian researchers' works about Directory of UPR's constitutional projects. Current researches describe characteristic features of constitutional projects of S. Baran, O. Koptsyukh, O. Eichelmann, T. Galip and A. Nikovskyi's Commission; analyze its contents and payment to Ukrainian constitutional opinion. Nevertheless, the independent and summarizing work about Directory of UPR's constitutional projects does not exist yet.

Many theses, monographs, brochures and articles have appeared since Directory of UPR's constitutional projects had been reinstated. Current summarizing researches among description of characteristic features of constitutional process pay attention to constitutional projects of 1919-1921 too.

Constitutional process at the times of Directory of UPR made an evolution from the labor-based principle of creation the authorities to democratic approaches to the formation of the state power. Directory of UPR's constitutional projects testified a high level of Ukrainian constitutional opinion's evolution, matched up with tendencies of European constitutionalism of that time and served a purpose of creating an independent Ukrainian state.

In conclusion, in late 20th – early 21st centuries Ukrainian historians, legists, political researchers have found and studied the unjustly forgotten legacy of Ukrainian constitutionalists. Researchers analyzed the circumstances of the occurrence of certain constitutional projects, revealed its meaning, identified achievements and shortcomings. Nevertheless, despite vast researches of various aspects of constitutional evolution in 1917-1921, the independent evaluation of UPR Directory's constitutional projects is an urgent issue of current Ukrainian historiography.

Keywords: *historiography, Constitution, constitutional process, constitutional project, Directory of UPR.*

Сучасні зміни до Конституції України, зумовлені необхідністю запровадження реальної децентралізації, викликали не тільки політичні дискусії, а й призвели до відкритого протистояння в суспільстві. За 24 роки після відновлення незалежності українці усвідомили значення Основного Закону для розвитку держави та суспільства. Сьогоднішнє загострення навколо питань конституційних змін ще раз підкреслило важливість норм, що закріплені в Конституції України.

Шляхи вирішення багатьох питань, які стоять перед сучасними реформаторами, можна знайти в історії українського конституціоналізму. Один із найбільш плідних періодів у розвитку вітчизняної конституційної думки випав на роки Української революції. Центральна Рада, гетьманат П.Скоропадського, ЗУНР, Директорія УНР дали різноманітні приклади державного будівництва в екстремальних умовах війни, перманентної економічної, політичної, соціальної кризи. Конституційні проекти та акти конституційного характеру, які з'явилися в 1917-1921 роках, пропонували різні варіанти побудови державної влади, закріплювали систему стримувань і противаг між окремими гілками влади, регулювали взаємовідносини між центральною владою та органами місцевого самоврядуван-

ня, визначали права і свободи громадян, гарантії дотримання їхніх прав з боку держави. Найдовший період Української революції 1917-1921 рр. пов'язаний із діяльністю Директорії УНР, тому закономірно, що в роки її активної боротьби за створення української держави з'явилася найбільша кількість завершених конституційних проектів, які моделювали різноманітні підходи до державотворення. Врахування значного теоретичного досвіду конституційного будівництва в добу Директорії УНР дозволить на концептуальному рівні запропонувати вирішення сучасних питань, пов'язаних із реформуванням української Конституції.

На сьогодні доробок вітчизняних конституціоналістів революційного періоду знайшов ґрунтовний аналіз у роботах істориків, правознавців, політологів. Конституційні акти та проекти, які з'явилися в період Директорії УНР, зацікавили широке коло дослідників. На сучасному етапі розвитку вітчизняної історіографії з'явилася значна кількість наукових праць, в яких різнобічно аналізуються конституційні напрацювання 1918-1921 років.

Оскільки конституційна практика та теорія в добу Директорії УНР надзвичайно строката, різні аспекти конституційного будівництва знайшли широке відображення в науковій літературі, охопити весь спектр сучасних напрацювань вітчизняних вчених у межах однієї статті не уявляється можливим. Метою даної роботи є аналіз праць сучасних українських науковців, які присвячені дослідженню конституційних проектів, що були підготовлені в роки боротьби Директорії УНР за збереження української держави. В наукових дослідженнях, які з'явилися після відновлення незалежності, знайшли відображення особливості появи конституційних проектів Степана Барана, Остапа Копцюха, Отто Ейхельмана, Теодота Галіпа, комісії Андрія Ніковського, аналізується їх зміст, характеризується внесок у розвиток вітчизняної конституційної думки.

У численних докторських та кандидатських дисертаціях істориків та юристів, присвячених вивченню державно-конституційної діяльності в роки Української революції та безпосередньо в добу Директорії УНР, дається загальна характеристика наукових досліджень попередників та аналізується історіографія з окремих аспектів розвитку конституціоналізму в означений період. В узагальнюючих дисертаціях, присвячених питанням

історіографії революційного періоду, наголошується на значному внеску сучасних вітчизняних фахівців у дослідження діяльності Директорії УНР по створенню конституційно-правових засад української державності, однак вивчення конституційних проектів 1919-1921 рр. в них висвітлюється лише побіжно¹. Окремого узагальнюючого дослідження, в якому б аналізувалися праці, присвячені вивченню конституційних проектів доби Директорії УНР, на сьогодні не існує.

За роки, що минули після повернення чи введення до наукового обігу конституційних проектів доби Директорії УНР, підготовлені дисертації, монографії, брошури, статті, в яких історики, правознавці, політологи висвітлювали різноманітні аспекти, пов'язані з появою та аналізом їх змісту. З'явилися й узагальнюючі праці, в яких автори, висвітлюючи особливості конституційного процесу в роки революції, приділяють значну увагу і конституційним проектам 1919-1921 років.

Ще до публікації конституційних проектів у новітніх виданнях науковці, спираючись на архівні матеріали, праці дослідників з української діаспори, почали вивчати розвиток вітчизняного конституціоналізму періоду Української революції. Так, у 1991 р. Д.Б. Яневський опублікував у серії «Історичні зошити» Інституту історії України Академії наук УРСР брошуру «Маловідомі конституційні акти України 1917-1920 рр.»². Випускник історичного факультету Чернівецького університету торкнувся питань складу і роботи конституційної комісії А. Ніковського, а також згадав конституційні проекти, які ця комісія розглядала. Однак у цій фактично першій науковій роботі, присвяченій висвітленню революційного конституціоналізму, практично не аналізується зміст конституційних проектів. У подальших дослідженнях, узагальнюючій монографії та докторській дисертації Д.Б. Яневський продовжив вивчати діяльність комісії А. Ніковського і охарактеризував результати її роботи³. Обставини створення комісії під головуванням А. Ніковського і проект, який вона підготувала, коротко висвітлили А.Г. Слюсаренко та М.В. Томенко у наукових коментарях до публікації проектів у всіх виданнях збірника «Історія української Конституції»⁴.

У першій половині 1990-х рр. інтерес до конституційних проектів революційного періоду проявили політологи, правознавці,

дослідники історії держави і права. Так, політолог В.А. Потульницький у своїх працях стисло проаналізував «Проект Конституції (Основних державних законів) УНР» О. Ейхельмана⁵. О.Л. Копиленко та М.Л. Копиленко, починаючи з 1991 р., опублікували цілу низку статей, присвячених різним аспектам історії держави і права України в 1917-1920 рр.⁶. Наукові пошуки цих авторів були узагальнені в 1997 р. у навчальному посібнику «Держава і право України 1917-1920 рр.»⁷ У своїх роботах науковці проаналізували численні законодавчі акти, в тому числі й конституційні, проте лише поверхово розглянули окремі конституційні проекти, які так і не були реалізовані на практиці.

На початку 2000-х рр. з'явилися узагальнюючі праці, присвячені дослідженню проблем становлення та розвитку сучасного українського конституціоналізму. Так, Н.В. Стецюк у дисертації «Конституціоналізм в українській політичній та правовій думці (середина XIX ст. – кінець 80-х років XX ст.)» висвітлює розвиток конституційних ідей та поглядів в Україні в роки революції через зміст конституційного проекту О. Ейхельмана, «Проекту Конституції Української Народної Республіки» доктора права С.Барана, проекту закону «Основні права і обов'язки українських громадян» Т. Галіпа, конституційного проекту урядової комісії А. Ніковського⁸. І.Є. Словська, аналізуючи теоретичні питання сучасного конституціоналізму, також зверталася до практичного досвіду та конституційної теорії 1918-1921 рр.⁹

Окремі аспекти конституційного будівництва в роки Української революції висвітлюються в роботах, присвячених дослідженню створення та діяльності вищих органів державної влади в цей період. У працях науковців аналізуються особливості функціонування голови держави, парламенту, уряду, судових органів, взаємовідносини між органами влади, нормування законодавчого процесу¹⁰. У цих дослідженнях побіжно висвітлюється місце окремих державних інститутів у структурі влади, їх повноваження в конституційних проектах урядової комісії А. Ніковського та О. Ейхельмана.

У 2002 р. доктор філософських наук, професор, дійсний член Української академії політичних наук, член-кореспондент Академії правових наук України, суддя Конституційного Суду України О.М. Мироненко видав

грунтовну працю, присвячену українському революційному конституціоналізму.¹¹ В монографії науковець розкрив політико-ідеологічні засади революційного конституціоналізму, розглянув конституційні проекти та акти, які з'явилися в 1917-1921 рр. О.М. Мироненко в своєму дослідженні детально проаналізував зміст проекту «Основного державного закону УНР» комісії А. Ніковського та «Проекту Конституції (Основних державних законів) УНР» О. Ейхельмана.

Зміст цих конституційних проектів також аналізується в дисертації на звання кандидата юридичних наук Н.В. Єфремової.¹² На відміну від О.М. Мироненка, дослідниця розкрила маловідомі факти, пов'язані з розробкою та ухваленням конституційного проекту комісії А. Ніковського, проаналізувала приватний проект Конституції під назвою «Основний Держаний Закон «Про устрій Української Держави» С.Барана, на основі якого й був розроблений і ухвалений комісією проект Конституції УНР. Автор також всебічно висвітлює проект О. Ейхельмана.

Державотворча діяльність Директорії і конституційний процес у період її боротьби за існування незалежної УНР знайшли безпосереднє відображення в роботах як істориків, так і правознавців. В.М. Яблонський, аналізуючи формування засад української державності доби Директорії УНР, значну увагу приділив конституційно-правовому будівництву в 1918-1920 рр. У статтях, кандидатській дисертації, монографії він висвітлює суспільно-політичні передумови виникнення, структуру та зміст конституційних актів Директорії, дослідив роботу урядових конституційних комісій, увів до наукового обігу конституційний проект «Начерк державного законодавства для Української Трудової Республіки», схвалений повстанцями Холодного Яру¹³.

Вивчення конституційного будівництва в УНР часів Директорії стало на певному етапі політичної кар'єри головним пріоритетом наукових пошуків А.Й. Присяжнюка¹⁴. В його кандидатській дисертації подана цілісна картина конституційного процесу в 1918 – на початку 1921 рр., простежено вплив різних об'єктивних і суб'єктивних факторів на розвиток державно-конституційного будівництва. А.Й. Присяжнюк детально проаналізував зміст конституційних проектів, які були створені в період діяльності Директорії УНР, здійснив порівняльно-правовий аналіз цих

проектів та конституційних актів, порівняв їх норми з нормами чинної конституції України. Продовжуючи ще розпочаті в роботах В.М. Яблонського пошуки автора «Начерку державного законодавства для Української Трудової Республіки», А.Й. Присяжнюку вдалося з'ясувати, що цей проект підготував доктор права, командир одного з повстанських загонів у Холодному Яру Остап Копцюх.

Цілий ряд наукових досліджень присвячений аналізу обставин створення, змісту окремих конституційних проектів, які з'явилися в добу Директорії УНР. Дослідники вивчили життєвий шлях авторів конституційних проектів, розкрили питання появи документів, провели аналіз структури та змістових частин проектів.

Практично в усіх дослідженнях, присвячених питанням державного будівництва в добу Директорії УНР, містяться згадки про роботу конституційної комісії А. Ніковського та прийнятий нею узгоджений проект конституції, в основі якого, в свою чергу, лежав проект, підготовлений членом Всеукраїнської національної ради Степаном Бараном. Власне проект конституції, запропонований С. Бараном на розгляд конституційної комісії, детально проаналізував у своїх працях заслужений юрист України Б.Й. Тищик.¹⁵ Автор наголошує, що проект цікавий за своїм змістом, глибоко демократичний та всебічно опрацьований.

О.М. Мироненко у своїй праці «Витоки українського революційного конституціоналізму 1917-1920 рр.: теоретико-методологічний аспект» висунув припущення, використавши слово «мабуть», що концептуальною верхівкою юридичної конституції Директорії треба вважати проект Основного державного закону УНР урядової комісії А. Ніковського¹⁶. У роботах М.В. Горбатюка висвітлюється життєвий шлях Андрія Ніковського та розглядається його діяльність на посаді голови урядової конституційної комісії¹⁷. Критична оцінка головою Українського правничого товариства Р. Лашенком проекту, який схвалила комісія А. Ніковського, наводиться у розвідці О. Івасечко¹⁸. Безпосередній учасник революційних подій, відомий юрист Р. Лашенко вважав, що проект потребує доопрацювання. Сучасні дослідники виділяють позитивні сторони урядового проекту Конституції УНР, а також наголошують на недоліках цього документа. Так, А.Й. Присяжнюк підкреслював, що проект урядової конституційної комісії, з

одного боку, мав чітку, виважену і логічно зумовлену структуру, яка використовується і при створенні сучасних конституцій, а з другого – у ньому не відокремлювався правовий статус людини і правовий статус громадянина, надмірна увага приділяється статусу православної церкви у державі. Однак, попри критичні зауваження, в роботах А.Й. Присяжнюка стверджується, що проект комісії А. Ніковського належить до найбільш значущих в історії українського конституційного права і є справжньою пам'яткою політико-правової думки, свідченням того, що попри всі труднощі й суперечності, протиріччя, помилки, вектор державницьких змагань УНР був урешті-решт спрямований до демократичних, загальнолюдських цінностей¹⁹.

Найбільша кількість наукових праць у сучасній українській історіографії конституційного будівництва в роки революції присвячена проекту «Конституції (Основних державних законів) УНР» Отто Ейхельмана. Біографічні роботи висвітлюють життя та багатогранну діяльність О. Ейхельмана, наукові розвідки, в яких під різними кутами зору досліджується його конституційний проект, містять детальний аналіз конституційних ідей вченого. Так, Я.Б. Турчин одним із завдань своєї дисертації на здобуття наукового ступеня доктора політичних наук поставила з'ясувати внесок О. Ейхельмана в розвиток українського конституціоналізму. Науковець у численних статтях, монографії, докторській дисертації детально дослідила еволюцію політичного світогляду О. Ейхельмана, простежила розвиток конституційних ідей ученого та запропоновані ним принципи організації системи державної влади УНР, показала бачення автором конституційного проекту структури влади, виборчої та партійної систем, місцевого самоврядування²⁰. Загальна характеристика конституційного проекту О. Ейхельмана, бачення вченим окремих аспектів конституційного будівництва в УНР знайшли відображення в працях багатьох істориків, дослідників історії держави і права²¹. О.М. Мироненко у своїх працях, аналізуючи концепцію О. Ейхельмана щодо охорони основного закону від можливих порушень з боку органів державної влади, підкреслював видатний внесок ученого в еволюцію вітчизняної конституційної юрисдикції²². До такого висновку також приходять Л.В. Міхневич²³.

Практично всі дослідники наголошують, що основними принципами конституційного

проекту О. Ейхельмана стали демократизм, народний суверенітет (через впровадження прямих і представницьких форм демократії), федералізм, верховенство права, система стримування і протизваг у взаємовідносинах між окремими гілками влади, деталізація конституційних норм. У всіх роботах підкреслюється, що особливістю конституційного бачення О. Ейхельманом втілення повноцінного народоправства став розподіл державної влади не на три класичні, а на п'ять гілок: установчу, законодавчу, виконавчу, судову і фінансово-контрольну. Серед недоліків цього проекту найчастіше називають великий обсяг проекту, який містить 345 параграфів, занадто деталізований виклад конституційних норм. Також підкреслюється в працях Я.Б. Турчин, що деякі положення проекту О. Ейхельмана мали дещо радикальний характер і суперечили принципам особистої свободи, права вільно і відкрито висловлювати свої думки, волю сумління й віри, заборону цензури тощо²⁴. Однак, незважаючи на це, в багатьох роботах сучасних українських дослідників наголошується, що пропозиції вченого щодо шляхів розбудови української державності, вирішення питань конституційного будівництва не втратили актуальності і є важливими не тільки для вивчення історії розвитку вітчизняного конституціоналізму, але й для сьогоденної правової та політичної практики.

Порівняно з проектом О. Ейхельмана, значно менше наукових досліджень присвячено висвітленню змісту конституційних проектів Остапа Копцюха та Теодота Галіпа. Основні положення конституційного проекту О. Копцюха «Начерк державного законодавства для Української Трудової Республіки», схваленого повстанцями Холодного Яру, коротко розглядаються у працях В.М. Яблонського²⁵. Дослідник, який ввів до наукового обігу цей проект, наголошує, що варіант конституції, запропонований холоднорівськими повстанцями, передбачав запровадження соціалізму з «українським обличчям», однак не розглядався урядовими конституційними комісіями УНР.

Проект, підготовлений О. Копцюхом, детально проаналізований у кандидатській дисертації А.Й. Присяжнюка та в окремих його статтях²⁶. Автор звертає увагу, що в цьому оригінальному проекті є чимало декларативного, часом утопічного. А.Й. Присяжнюк наголошує, що у проекті були суттєві вади, на-

віть певна міфологічність трактувань, він характеризувався непропрацьованістю. Однак, незважаючи на те, що автор проекту бажав побудувати в Україні трудову республіку, його проект у цілому мав демократичне спрямування. Підсумовуючи зміст проекту О. Копцюха, А.Й. Присяжнюк прийшов до висновку, що він є яскравим явищем у конституційному процесі «другої» УНР, свідченням того, що питаннями конституційного будівництва переймалися не лише політична еліта республіки та наблизена до неї професура.

Різномісна діяльність одного з лідерів Української радикальної партії на Буковині, депутата Української Національної Ради ЗУНР, активного учасника дипломатичних місій УНР Теодота Галіпа знайшла відображення в багатьох наукових дослідженнях²⁷. Однак більшість авторів практично не приділяли уваги його проекту «Основні права і обов'язки українських громадян». Лише в кількох наукових роботах висвітлюється проект, підготовлений Т. Галіпом. Так, П.Б. Стецюк, який першим у 2000 р. опублікував цей проект, проаналізував обставини його появи, структуру та зміст окремих розділів і норм.²⁸ Дослідник звернув увагу на те, що законопроект Т. Галіпа задумував як проект конституційного закону, а можливо, як складову частину майбутньої Конституції УНР. П.Б. Стецюк підкреслює особливе ставлення автора проекту до питань рівності громадян, соціального захисту, статусу сім'ї в державі та суспільстві, взаємних обов'язків громадян та держави. Підсумовуючи, дослідник наголосив, що проект Т. Галіпа, безперечно, є цікавим документом з історії національної конституційної думки.

Н.В. Єфремова підготувала статтю, в якій детально проаналізувала зміст проекту Т. Галіпа, висунула свою версію часу появи проекту (друга половина 1919 р. та не пізніше 1921 р.), визначила позитивні сторони цього документа, його особливості²⁹. До недоліків проекту науковець віднесла відсутність розподілу прав громадян на блоки та пояснень про право та дієздатність громадян у державі, невизначеність правового статусу іноземців та осіб без громадянства, неврегулювання відповідальності держави перед громадянином за завдання йому шкоди. Та попри те, що Н.В. Єфремова висловила сумнів із приводу визначення праці Т. Галіпа як власне конституційного проекту, вона вважає його яскравим

прикладом розвитку конституційно-правової думки в Україні часів революції 1917-1921 рр.

Таким чином, конституційний процес у добу Директорії УНР мав високу інтенсивність і еволюціонував від декларування трудового принципу побудови влади і до закріплення демократичних підходів до формування державного механізму. Конституційні проекти, які з'явилися в добу Директорії УНР, свідчили про високий рівень розвитку конституційної думки в Україні, відповідали тогочасним тенденціям європейського конституціоналізму та мали за мету створення самостійної української держави.

Підсумовуючи короткий огляд історіографії розвитку вітчизняної конституційної думки в добу Директорії УНР, яка була конкретизована в конституційних проектах, варто підкреслити, що наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. історики, правознавці, політологи доклали багато зусиль, щоб розшукати і дослідити незаслужено забуту спадщину українських конституціоналістів. Науковці детально проаналізували обставини появи окремих конституційних проектів, розкрили їх зміст, визначили здобутки та прорахунки. Однак, незважаючи на високий рівень наукових досліджень різних аспектів конституційного будівництва в 1917-1921 рр., залишається актуальною потреба у проведенні комплексного узагальнюючого дослідження історії розвитку вітчизняної конституційної думки та практики в добу Директорії УНР та в роки Української революції загалом.

¹ Radchenko L.O. Natsionalno-demokratychna revolyutsiya v Ukraini 1917-1920 rokiv u novitniy vitchiznyany literaturi: avtoref. dys. kand. ist. nauk: 07.00.06 / Kharkivskyy derzh. un-t. – Kh., 1996. – 26 s.; Lytvyn S.Kh. Symon Petlyura u natsionalno-vyzvolniy borotbi ukraïnskoho narodu (1917-1926). Istoriohrafichnyy ta dzhereloznavchyy aspekty: avtoref. dys. d-ra ist. nauk: 07.00.06 / NAN Ukrainy, In-t ukr. arkeohrafiyi ta dzhereloznavstva im. M. S. Hrushevskoho. – K., 2000. – 35 s.; Kapelyushnyy V.P. Ukrainka natsionalna derzhavnist doby vyzvolnykh zmahan (1917 – 1921 rr.): istoriohrafiya: avtoref. dys... d-ra ist. nauk: 07.00.06 / Kyiv. nats. un-t im. T.Shevchenka. – K., 2004. – 46 s.; Dmytrushko V.M. Parlamentaryzm v Ukraini druhoi polovyny XIX st. – 1920 r.: istoriohrafiya: avtoref. dys. kand. ist. nauk: 07.00.06 / Kyiv. nats. un-t im. T.Shevchenka. – K., 2007. – 20 s.; Stopchak M.V. Utvorennia i diyalnist Dyrektoriyi Ukrain-skoyi Narodnoyi Respubliki (1918 – 1920 rr.): istoriohrafiya problemy: avtoref. dys... d-ra ist. nauk: 07.00.06 / NAN Ukrainy, In-t istoriyyi Ukrainy. – K., 2011. – 40 s.

² Yanevskyy D.B. Malovidomi konstytutsiyni akty Ukrainy 1917-1920 rr. – K.: Instytut istoriyyi Ukrainy, 1991. – 68 s.

³ Yanevskyy D.B. Mynule, yake vid nas prykhovaly // Konstytutsiyni akty Ukrainy. 1917 – 1920. Nevidomi konsty-

tutsiyyi Ukrainy. – K.: Abrys, 1992. – S. 6-37; yoho zh. Politychni systemy Ukrainy 1917 – 1920 rokiv: sprobny tvorennya i prychny porazky. – K.: Dukh i litera, 2003. – 767 s.; yoho zh. Politychni systemy Ukrainy 1917-1920 rr.: sprobny tvorennya i prychny porazky: avtoref. dys... d-ra ist. nauk: 07.00.01 / Chernivetskyy natsionalnyy un-t im. Yuriya Fedkovycha. – Chernivtsi, 2008. – 40 s.

⁴ Slyusarenko A.H., Tomenko M.V. Istoriya ukraïnskoyi Konstytutsiyyi. – K.: T-vo «Znannya» Ukrainy, 1993. – S. 91 – 93; Istoriya ukraïnskoyi Konstytutsiyyi / uporyad. A. H. Slyusarenko, M. V. Tomenko; Ukrainka pravnycha fundatsiya. – K.: Pravo, 1997. – S. 121 – 124; Tomenko M.V. Istoriya ukraïnskoyi Konstytutsiyyi: navch. posib. – K.: Osvita, 2009. – S. 98 – 100.

⁵ Potulnytskyy V.A. Istoriya ukraïnskoyi politolohiyyi (Konseptsiyyi derzhavnosti v ukraïnskiy zarubizhniy istoriko-politychniy nauksi). – K.: Lybid, 1992. – 232 s.; Yoho zh. Narysy z ukraïnskoyi politolohiyyi (1819-1991). – K.: Lybid, 1994. – 318 s.

⁶ Kopylenko M.L., Kopylenko O.L. Evolyutsiya ukraïnskoho konstytutsionalizmu (z dosvidu konstytutsiynoho budivnytstva UNR ta Ukrainykoyi hetmanskoyi derzhavy) // Pravo Ukrainy. – 1992. – # 6. – S. 36-38, 42; Z dosvidu zakonotvorchosti UNR ta ukraïnskoyi derzhavy // Pravo Ukrainy. – 1995. – # 5/6. – S. 52-55; «Druha» UNR: sprobna istoriko-teoretichnoho analizu // Pravo Ukrainy. – 1996. – # 8. – S. 54-60 ta in.

⁷ Kopylenko O.L., Kopylenko M.L. Derzhava i pravo Ukrainy. 1917-1920: navch. posibnyk. – K.: Lybid, 1997. – 208 s.

⁸ Stetsyuk N.V. Konstytutsionalizm v ukraïnskiy politychniy ta pravoviy dumtsi (seredyna XIX st. – kinets' 80-kh rokiv XX st.): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Kyivskyy natsionalnyy un-t im. Tarasa Shevchenka. – K., 2003. – 20 s.

⁹ Slovka I.Ye. Ukrainyky konstytutsionalizm: etapy stanovlennia i rozvytku: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.02 / NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho. – K., 2004. – 20 s.

¹⁰ Ukrainyky parlamentaryzm: mynule i suchasne. / za red. Yu.S. Shemshuchenka. – K.: Parlament. vyd-vo, 1999. – 368 s.; Podkovenko T.O. Stanovlennia systemy zakonodavstva Ukrainy v 1917-1920 rokakh (Ukrayins'ka Tsentralna Rada, Hetmanat P.Skoropadskoho, Dyrektoriya UNR): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Kyivskyy natsionalnyy un-t im. Tarasa Shevchenka. – K., 2004. – 21 s.; Blahovisnyy S.H. Orhanizatsiyno-pravovi zasady diyalnosti uryadiy «pershoi» ta «druhoi» UNR: avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Nats. un-t vnutr. sprav. – Kh., 2005. – 21 s.; Yefremova N.V., Tyshchuk B.Y., Marchuk V.T. Sud i sudochynstvo v Ukrainyky Narodniy Respublitsi, Ukrainyky Derzhavi, Zakhidno-Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi (1917-1920 rr.). – Od., L.: Feniks, 2007. – 280 s.; Holovatenko V.I. Rozvytok instytutu hlavy derzhavy v konstytutsiyni teorii ta praktitsi Ukrainy 1917 – 1921 rr. // Naukovyy visnyk Chernivetskoho universytetu: zbirnyk nauk. prats. Vyp. 492: Pravoznavstvo. – Chernivtsi: Ruta, 2009. – S. 10 – 15; Hay-Nyzhnyk P.P. Vzayemnyy Dyrektoriyi ta uryadu UNR v period vid yikhnoho prybuttya do Kamyantsya-Podilskoho i do ostatochnoho vykhodu na chuzhynu (berezen 1919 – lystopad 1920 rr.) // Kamyants-Podilskyi – ostannya stolitsya Ukrainykoyi Narodnoyi Respubliki: materialy Vseukraïnskoyi naukovoyi konferentsiyyi, Kamyants-Podilskyi, 6-7 zhovtnya 2009 r. – Kamyants-Podilskyi: Oiyum, 2009. – S. 162-183; Myronenko O.M. Konstytutsiynyy Sud Ukrainy: istoriya i suchasnist, doktryna i praktyka. – K.: Vydavnytstvo «Kyivska

pravda», 2010. – 910 s.; Dzeyko Zh.O. Vidrozhennya natsionalnogo dosvidu zastosuvannya zakonodavchoyi tekhniki v Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi, Ukrayinskiy derzhavi ta Zakhidno-Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi // Pravo i hromadyanske suspilstvo. – 2013. – #1. – S. 4–48 ta in.

¹¹ Myronenko O.M. Vytoky ukrajinskoho revolyutsiyynoho konstytutsionalizmu 1917–1920 rr.: teoretyko-metodolohichnyy aspekt / NAN Ukrayiny; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho / I.B. Usenko (vidp.red.). – K., 2002. – 260 s.

¹² Yefremova N.V. Rozvytok konstytutsiyynoho zakonodavstva v Ukraini (1917–1920): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Odes. nats. yuryd. akad. – Od., 2002. – 20 s.

¹³ Yablonskyy V.M. Dyrektoriya UNR: formuvannya zasad ukrajinskoyi derzhavnosti v 1918–1920 rr.: avtoref. dys. kand. ist. nauk: 07.00.01 / Kyivskyy un-t im. Tarasa Shevchenka. – K., 1998. – 20 s.; Yablonskyy V.M. Dyrektoriya UNR: tvorennya konstytutsiyyno-pravovykh zasad ukrajinskoyi derzhavnosti // Symon Petlyura u konteksti ukrajinskykh natsionalno-vyzvolnykh zmahhan. zbirnyk naukovykh prats. – Fastiv: Polifast, 1999. – S. 98–118; Yablonskyy V.M. Vid vlady pyatokh do dyktatury odnoho: istoryko-politychnyy analiz Dyrektoriyi UNR. – K.: Al'terpres, 2001. – 160 s.

¹⁴ Prsyazhnyuk A.Y. Konstytutsiyini proekty v Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi doby Dyrektoriyi // Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn / Kyiv. nats. un-t im. Tarasa Shevchenka. In-t mizhnarod. vidnosyn. – 2000. – Vyp.18, ch.1. – S.121–135; Prsyazhnyuk A.Y. Konstytutsiyne budivnytstvo v Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi doby Dyrektoriyi (lystopad 1918 – pochatok 1921 rr.): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Natsionalnyy un-t vnurtrishnykh sprav. – Kh., 2002. – 19 s.

¹⁵ Tyshchik B.Y. Pro malovidomyy proekt Konstytutsiyi Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliki (1920 r.) // Problemy derzhavotvorennya i zakhystu prav lyudyny v Ukraini: materialy XIX zvitnoyi nauково-praktychnoyi konferentsiyi (7–8 lyutoho 2013 r.). – Lviv: Yurydychnyy fakultet Lvivskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Franka, 2013. – S.71–73; yoho zh. Do pytannya pro malovidomyy proekt konstytutsiyi Ukrayinskoyi Narodnoyi Respubliki 1920 r. // Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna. – 2013. – Vypusk 57. – S. 134 – 145.

¹⁶ Myronenko O.M. Vytoky ukrajinskoho revolyutsiyynoho konstytutsionalizmu 1917–1920 rr.: teoretyko-metodolohichnyy aspekt / NAN Ukrayiny; Instytut derzhavy i prava im. V.M. Koretskoho / I.B. Usenko (vidp.red.). – K., 2002. – S. 166.

¹⁷ Horbatiuk M.V. Diyalist A. Nikovskoho na posadi ministra zakordonnykh sprav UNR v uryadi V. Prokopovycha (26 travnya – 14 zhovtnya 1920 r.) // Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnogo universytetu im. M. Kotsyubynskoho. Seriya: Istoryia: zbirnyk naukovykh prats / red. P. S. Hryhorchuk. – Vinnytsya: Vydavnychyy viddil VDPU im. M. Kotsyubynskoho, 2007. – Vyp. XII. – S. 37–43; Yoho zh. Hromadsko-politychna diyalist Andriya Nikovskoho (1885 – 1942 rr.): avtoref. dys... kand. ist. nauk: 07.00.01 / Zaporiz. nats. un-t. – Zaporizhzhya, 2010. – 20 s.

¹⁸ Ivasechko O. Kontseptualni zasady ukrajinskoho konstytutsionalizmu periodu UNR (za R.Lashchenkom) // Humanitarni ta sotsialni nauky: materialy III Mizhnarodnoyi konferentsiyi molodykh vchenykh HSS–2011, 24–26 lystopada 2011 roku, Lviv, Ukraina / Ministerstvo osvity i nauky, molodi ta sportu Ukrainy, Natsionalnyy universytet «Lvivska politehnika». – Lviv: Vydavnytstvo Lvivskoyi politehniki, 2011. – S. 174 – 175.

¹⁹ Prsyazhnyuk A.Y. Konstytutsiyne budivnytstvo v Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi doby Dyrektoriyi (lystopad 1918 – pochatok 1921 rr.): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Natsionalnyy un-t vnurtrishnykh sprav. – Kh., 2002. – S. 15 – 16.

²⁰ Turchyn Ya. B. Osnovni etapy stanovlennya i rozvytku konstytutsiyynykh idey O. Eykhelmana / Ya. B. Turchyn // Naukovi pratsi: nauково-metodychnyy zhurnal. Derzhavne upravlinnya. Politolohiya. – Mykolayiv: Vyd-vo ChDU im. P. Mohyly, 2010. – T. 130, vyp. 117. – S. 103–107; Turchyn Ya. B. Otto Eykhelman: postat na zlami stolit. Politolohichnyy dyskurs: monohrafiya / Ya. B. Turchyn. – Lviv : Vyd-vo Lvivskoyi politehniki, 2010. – 520 s.; Turchyn Ya.B. Derzhavotvorchi ideyi O. Eykhelmana: evolyutsiya instytutsiyynykh vymiriv polityky: avtoref. dys... d-ra polit. nauk : 23.00.01 / Lviv. nats. un-t im. I. Franka. – L., 2011. – 35 s. ta in.

²¹ Prsyazhnyuk A.Y. Deyaki aspekty derzhavnogo budivnytstva u haluzi zabezpechennya bezposerednoyi demokratiyi za proektom Konstytutsiyi UNR O. Eykhelmana // Uchenyye zapysky Tavrycheskoho natsionalnogo unyversyteta ym. V. Y. Vernadskoho. Seryya «Yurydycheskye nauky». – 2007. – Tom 20 (59), # 1. – S. 51– 56; Korolov H. O. Ukrayinska biografiya Otto Eykhelmana: imperska loyalnist ta sluzhinnya «inshiy» abo «svoyiy» natsiyi // Arkhivy Ukrayiny. – 2014. – # 1. – S. 156–167; Shevchyk Yu.V. O. Eykhelman pro pravovi aspekty terytorialnoyi orhanizatsiyi ukrajinskoyi derzhavy // Naukovyy visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnurtrishnykh sprav. Seriya yurydychna. – 2014. – # 2. – S. 40–48.

²² Myronenko O.M. Vytoky ukrajinskoho revolyutsiyynoho konstytutsionalizmu 1917–1920 rr.: teoretyko-metodolohichnyy aspekt / NAN Ukrayiny; Instytut derzhavy i prava im. V.M.Koretskoho / I.B. Usenko (vidp.red.). – K., 2002. – S. 184 – 187; yoho zh. Konstytutsiyyny sud Ukrayiny: istoryia i suchasnist, doktryna i praktyka. – K.: Vydavnytstvo «Kyivska pravda», 2010. – S. 199 – 202.

²³ Mikhnevych L.V. Pytannya pravovoyi okhorony Konstytutsiyi u konstytutsiyonomu proekti profesora O.O. Eykhelmana // Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2012. – # 2. – S. 5–8.

²⁴ Turchyn Ya.B. Ideya pravovoyi derzhavy v nauково-teoretychniy spadshchyni Otto Eykhelmana // Ukrayinska natsionalna ideya: realiyi ta perspektyvy rozvytku. – Lviv: Vyd-vo Lvivskoyi politehniki, 2008. – # 20. – S. 28.

²⁵ Yablonskyy V.M. Nevidomyy proekt Konstytutsiyi Ukrayiny // Nova polityka. – 1996. – #1. – S. 55–56; yoho zh. Vid vlady pyatokh do dyktatury odnoho: istoryko-politychnyy analiz Dyrektoriyi UNR. – K.: Alterpres, 2001. – S. 66–67.

²⁶ Prsyazhnyuk A.Y. Konstytutsiyne budivnytstvo v Ukrayinskiy Narodniy Respublitsi doby Dyrektoriyi (lystopad 1918 – pochatok 1921 rr.): avtoref. dys... kand. yuryd. nauk: 12.00.01 / Natsionalnyy un-t vnurtrishnykh sprav. – Kh., 2002. – S. 13; yoho zh. Konstytutsiyyny proekt O. Koptsyukha ta yoho rol u derzhavnomu budivnytstvi v UNR doby Dyrektoriyi (istoryko-yurydychnyy analiz) // Uchenyye zapysky Tavrycheskoho natsionalnogo unyversyteta ym. V. Y. Vernadskoho. Seryya «Yurydycheskye nauky». – 2007. – Tom 20 (59), # 2. – S. 56–63.

²⁷ Kolodiy O.V. Teodot Halip: zhyttya i tvorchist: avtoref. dys... kand. filol. nauk: 10.01.01 / Lviv. nats. un-t im. I.Franka. – L., 2006. – 20 s.; YiYi zh. «I sertsya moho krov pryymy!». Pro Teodota Halipa – pysmennyka, yurysta, dyplomata. – Chernivtsi : Kn.–XXI, 2008. – 254 c.; Brytskyy P.P. Pysmennyk Teodot Halip – hromadskyy diyach i dyplomata // Brytskyy P., Dobrzhanskyy O., Yuriychuk Ye. Bukovyntsi u borotbi za ukrajinsku derzhavnist (1917–1922 rr.). – Chernivtsi: Zoloti

lytavry, 2007. – S. 345–364; Petriv M. Advokat i pysmennyk Teodot Halip // Yurydychnyy zhurnal. – 2013. – # 5. – S. 130–135 ta in.

²⁸ Stetsyuk P. Konstytutsiynyy proekt Teodota Halipa «Osnovni prava i obovyazky ukrayinskykh hromadyan» // Visnyk Lvivs'koho universytetu. Seriya yurydychna. – 2000. – Yyp. 35. – S. 166–170; yoho zh. Osnovy teoriiy konstytutsiyy ta konstytutsionalizmu. Kurs lektsiy. Chastyna persha. – Lviv: Astrolyabiya, 2003. – S. 92 – 95.

²⁹ Yefremova N.V. Pratsya Teodota Halipa «Osnovni prava i obovyazky ukrayinskykh hromadyan» ta yiyi mistse v istoriyyi ukrayinskoyi konstytutsiyno-pravovoyi dumky // Byuleten Ministerstva yustytisyi Ukrayiny. – 2009. – # 11. – S. 58–62.

УДК 37.015.31:78

© Олександр Залуцький
(м. Чернівці)

РОЛЬ МУЗИЧНОГО КРАЄЗНАВСТВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглядається роль музичного краєзнавства в сучасному освітньому процесі в контексті євроінтеграції на прикладах дослідження творчості буковинських композиторів світового значення.

Ключові слова: К. Мікулі, А. Гржимали, С. Воробкевич, музичне краєзнавство, Буковина.

А. Залуцкий
(Черновцы)

РОЛЬ МУЗЫКАЛЬНОГО КРАЕВЕДЕНИЯ В СОВРЕМЕННОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье рассматривается роль музыкального краеведения в современном образовательном процессе в контексте евроинтеграции на примерах изучения творчества буковинских композиторов мирового значения.

Ключевые слова: К. Микули, А. Гржимали, С. Воробкевич, музыкальное краеведение, Буковина.

A. Zalutskii
(Chernivtsi)

THE IMPORTANCE OF MUSIC IN THE MODERN EDUCATIONAL PROCESS

The subject of 'Music Studies' was launched at the Department of Music at the Faculty of Education in Yurii Fedkovych Chernivtsi National University in 2000. The author of the article is reading now a special course for the third-year students of full-time, short-course and distance learning courses as well as training teachers of Music, periodically organized by Institute of Postgraduate Education, Chernivtsi Oblast.

Permanent objective of the course is a deep study of the formation and development of musical culture in Bukovyna: Music Societies, NGOs, brightest artists in

the creative process generally like. One of the important tasks in lectures and seminars of the subject is fostering knowledge and skills of the students-musicians and their application in the educational process during their pedagogical practice and in further independent educational activities, primarily for educational purposes.

Objective: To analyze and give an objective assessment of the role of music in the study of local history, dedicated to inspiring artistic and academic excellence while preparing students for careers in the music and entertainment industry of the region in the context of modern educational processes.

Bukovyna has been a multi-ethnic cultural region since ancient times. Therefore, the need to review detailed study of its rich artistic heritage is doubtless.

Different peoples, living in Bukovyna, created songs, melodies, poetry, dance, visual items, arts and crafts and other types it reflected the centuries-old culture of its inherent characteristics, household structure, preservation of traditions, faith and so on. The article embodies their views, ideals, and aspirations, range of thoughts, feelings and experiences.

The fact that a century of past wars, oppression, repression for Bukovyna are reflected in a national folk-song, musical creativity of Ukrainians, Romanians, Moldovans, Jews, Poles, and other nationalities, their traditions, customs and desires of the young generation to explore, learn, confirming the high genetic culture of living citizens, because it created praiseworthy creators. Therefore, the study is a thorough investigation of each national culture and spiritual enrichment.

With the integration of Ukraine into the world community it becomes necessary to expand the horizons of knowledge of the cultural values of other nations for spiritual enrichment.

Universal method of knowledge of musical culture of the region in the educational process GEI believe the so-called regional principle in a context where the main lesson material in all its components teacher of music, music and local history knowledge highlights striking examples, comparisons, comparing regional character.

This approach is very efficient and only right, because it does not require any increase in hours allocated to the subject of music in secondary school, or replace existing curriculum.

The acquired theoretical and methodological music and local history knowledge as well as skills and abilities while training future specialist must fix in practice. In order to do the right steps in the further independent work, science, people need sufficient time to work on your profile to gain relevant experience, learn to analyze, experiment.

The most outstanding in the European and global dimensions Bukovyna is an artist, composer, musician, teacher, music and progressive public figure, Armenian by blood father, a German by birth mother, a fan of Polish music culture, which read in studying Chopin in Paris, Romanian – tovaryshuyuchy the famous Bukovynian writer Irakli Porumbesku Karol Mikula